

ZIMSKO LJETOVANJE

Sve je počelo po predvidljivoj špranci. Najavljena je premijera u Zagrebu i u Splitu te u glavnim gradovima dviju susjednih država, Slovenije i Srbije, a uzvanicama su tekli med i mljeko iz ustiju, dok su u pratnji svojih nakindurenih sponzoruša smišljali prve komentare. Rajko Grlić snimio je film »Neka ostane među nama« i kad se taj naslov našao u distribuciji, prepušten nepristranom sudu publike, na scenu je stupio inkvizicijski organ u formi Odbora za zaštitu ljudskih prava. Prije nego što se Zagrebom pronio glas o Grličevom filmu, o njegovim ambicijama i dometima, članovi Odbora podigli su rampu koja neodoljivo podsjeća na rampu kojom Holding Company Horvatinčić-Bandić kani objasniti kako početkom trećeg milenija treba izgledati metropola s bijelosvjetskim štitom. Rampa je riječ francuskih korijena, a osim što služi kao pregrada na željezničkim i drugim prijelazima, u kolokvijalnom jeziku simbolizira zabranu. Koliko je moguće zaključiti iz individualnog iskustva, zabrane su se omilile hrvatskom narodu, pogotovo ako su besmislene i u službi neke vrste klajnbirgerskog mentaliteta koji je u ovom dijelu svijeta uvijek imao dobrurodu.

Špica

Kad nešto treba uistinu zabraniti, rampom ili zakonskim dekretom, pravimo se mutavi. Ali kad treba moralizirati, izmišljati vještičje i fiktivne neprijatelje, efikasnost cvjeta kao genetski modificirani karfiol. Niti smo se stigli uvjeriti je li novi Grlić dobar ili loš, a Odbor za ravnopravnost spolova, koji djeluje u sklopu Hrvatskog društva za zaštitu i promicanje ljudskih prava, poslao je pismo zamjeniku pučkog pravobranitelja Dejanu Paliću, u kojem se traži zabrana prikazivanja s eksplicitnom napomenom kako film vrijeđa javni moral i diskriminira žene. Moram priznati da o djelovanju apostrofiranog Društva, koje ima sjedište u Ilici broj 14, nemam pojma. S obzirom na način na koji se u ovoj zemlji tretiraju ljudska prava, pomislio bih da su njegovi članovi zatrpali poslom preko glave, da rade 24 sata dnevno i da im se godina radnog staža računa barem kao dvije. Ali, eto, oglasili su se u povodu jedne filmske premijere. Baš nam je trebao taj Grlić koji se poslije toliko godina vratio iz Amerike da bi ovdje, među domoljubno i bogoljubno intaktnim sunarodnjacima, podmetao svoje pornografske umotvorine ogrnute u veo slikopisne meštrije. Ne znam koliko je apel čudoredne udruge utjecao na znatiželju publike, ali u Cinestaru u Branimirovoj karte sam se dočepao krajnjih naporima.

Cekao sam da završe bučno projicirani foršpani, kako bih se neprimjetno ušuljao u dvoranu. Očito sam ostario. Nekoć je odlazak u kino bio ritual, usporediv s odlaskom na kazališnu predstavu ili simfonijski koncert, dok nove multipleks dvorane nude teror spektakla i fetišizam robe dotjeran do perversije. U mom susjedstvu ugnijezdio se par djevojčuraka oboružanih mobitelima i kantama cornflakesa. Zbilja, idu li cure u kino da bi uživale u filmu ili ih je netko uvjerio da su palačinke najbolje s pekmezom, a Grličev film s porcijom onih idiotskih kokica? Dok se vrti špica, u mrklni dvorane zakašnjeni znatiželjnici traže svoje mjesto pod suncem. U tom času sjetio sam se Berkovića. Nekoliko metara dalje, u zgradi koja se doslovce oslanja na Cinestar, godinama je obitavao taj legendarni redatelj, muzički connaisseur, veliki kozer i profesor na Akademiji. Berk je »Rondo« snimio nevjerojatno davno, u vrijeme kad smo Rajko Grlić i ja studirali na Filozofskom fakultetu.

Grlić nije grlica

Piše Zdravko Zima

Dva brata i njihov otac, proslavljeni slikar i proslavljeni ženskar, koji je pokopan već u prvim kadrovima. Kako jabuka ne pada daleko od stabla, tako su i sinovi naslijedili očeve talente, ako ne umjetničke i likovnjačke, onda seksualne i reproduktivne

Za razliku od njegovog »Ronda«, filma o ljubavnom trokutu, Grlić je snimio film o kvadraturi ljubavnog kruga čiju bi jednadžbu, dakako, uz pomoć onog Odbora, mogli razriješiti samo sofisticirani matematičari.

Zavrzlam

Umjesto da gledam cure i slušam kako žvaču kukuruzno smeće, morao sam se koncentrirati na ono što se zbiva na platnu. Ah, taj Grlić! Nekoć je nervirao komunjare, ali ne pleše ni po taktu novokomponirane, nacionalistički i moralistički zagrižene uljudbe. Čime je to dignuo tlak članovima bogobojazljive udruge iz Ilice broj 14? Film »Neka ostane među nama« zove se tako jer je posvećen bračnoj nevjeri, a pripadnici udruge misle da nevjere ne bi bilo da se Grlić nije drznuo ekranizirati priču s takvim, hrvatskom biću neprimjerenim predloškom. Da je čemu, snimo bi film o obitelji koja ima osmero djece, sve jedno drugom do pupka, a ne o nekom švaleru koji se ševi gdje god stigne. Što je još gore, tom tipu koji se zove Nikola, a igra ga Miki Manojlović, žena ne uspijeva zatrudnjeti. Nikola ima brata, Bracu, koji se rastao od svoje Marte, pa se vucara oko kao boem, krijepeći traume u alkoholu i obiteljski enervantnom časkanju. Dva brata i njihov otac, proslavljeni slikar i proslavljeni ženskar, koji je pokopan već u prvim kadrovima. Kako jabuka ne pada daleko od stabla, tako su i sinovi naslijedili očeve talente, ako ne umjetničke i likovnjačke, onda seksualne i reproduktivne.

Iako je to urbana (melo)drama sa zagrebačkim backgroundom, mogla se isto tako snimiti u Parizu, Pragu i Prnjavoru. To je film o velikim ljubavima i velikim prevarama, priča o dva brata koji prihvaćaju principe zapadnjačkog

libertinizma, iako su kaktkad bliski istočnjačkim tradicijama. Jer kad Braco fantazira kako će živjeti s Nikolinom suprugom Anamarijom, onda je na tragu levirata, orijentalnog običaja po kojem je brat dužan oženiti njegovu udovicu. Ali dosta nas je Grlić izmučio onom svojom zavrzlamom. Nikola je oženjen Anamarijom, ali je nekoć švrljao s Bracinom bivšom suprugom. Ni Braco nije ostao dužan svome bratu, pa njihovi labirinti ne sliču na klasične prevare nego na incest, koji umožava težinu ionako razgranatih obiteljskih potresa. Nikola se upušta u paralelne veze, koje njegova supruga, dentistica, tolerira i ne tolerira, tješeći se da će kad-tad postati majka. Da bi cirkus bio potpun, ispostavlja se da su Nikola i Braco očevi, ali da nemaju djecu sa svojim suprugama nego sa šogoricama. Bebi koja se na kraju rađa, poslije jednog fertilnog procesa začeto masturbacijom i pijanim podmetanjem sperme, formalni i zakonski otac je Nikola, dok je njen biološki začetak Braco.

Ptica

Tako je jedan ljubavni puzzle priveden koliko-toliko sretnom finalu, primiskuitetni Nikola platio je cijenu za svoje grijehe, Anamariju je usrećilo materinstvo i u završnoj sekvenciji, dok obilaze Mirogoj, protagonisti filma djeluju spokojno i zadovoljno. Bili su zadovoljni svi, osim članova fantomskog Odbora. Vjerojatno nisu čitali onu slavnu, toliko puta citiranu rečenicu kojom počinje »Ana Karenjina«. Rečenica glasi: »Sve sretne obitelji nalik su jedna na drugu, svaka nesretna obitelj nesretna je na svoj način«. Upravo zbog toga Grlić je snimio takav, a ne nekakav drukčiji, tobože moralniji, iako lažniji i licemjerniji film, upravo zato pojavili su se Bergman, Allen i Almodovar ili prije njih Flaubert, Tolstoj, Ibsen, Strindberg, Lawrence, Updike i toliki drugi. Uostalom, Grlić nije grlica, a u kršćanskoj ikonografiji ta ptica iz porodice golubova (koju neki drže u krletkama) simbolizira bračnu vjernost. Nisam brojio koliko puta se spominje inkriminirana riječ kurac, koja je postala krunski argument u blačenju filma. Aničev rječnik pojašnjava da je to muški spolni organ, ali članovima Odbora očito smeta što se, osim uriniranja, koristi i za neke druge nedolične radnje.

Ako film »Neka ostane među nama« nekoga vrijeđa, kako sugeriraju uvijek dežurni čistunci, onda to nisu žene nego muškarci. Njegovi junaci imali bi kudikamo manje problema da su mislili glavom, a ne glavicom! Osim u hipokritskoj mašti, zgražanju nad jednom tako impostiranom pričom nema mjesta. Filmskim jezikom koji se nekome može ili ne mora sviđjeti, Grlić je samo pokazao da svaki pojedinac na ovaj ili onaj način čezne za slobodom, a kad je dosegne, guši se u njenoj neizmjernosti. Predrasude o seksualnosti vraćaju se poput bumeranga onom tko ih u svom rigidnom činstvu vidi kao sablazn. Engleski renesansni pjesnik Edmund Spenser usporedivao je ljubavni akt s misterijem krvi u kršćanskom sakramentu, a američka anglistica Camille Paglia zaključila je da je i najzopacenija seksualnost implicitno religiozna. Za članove respektivnog Odbora, čije spoznaje o toj temi ne dopiru dalje od medijskog žutla i pornografskih magazina, to je zacijelo previše. Neka ostane među nama (Just between us): imao bih štogod prigovoriti Grliću, ali ne kanim stati uz bok njegovih zrakomlatnih openenata. Ako Odbor nema drugog posla, ako je u Hrvatskoj najveći kamen spoticanja Grličev film, onda je tisućljetni san postao stvarnost? Čemu u takvom svijetu uopće umjetnost?